

11. Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy : Approved by ICANN on October 24, 1999. URL: <https://www.icann.org/resources/pages/policy-2012-02-25-en> (last accessed: 20.09.2019).

Тематика: Географічні науки

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ БАЛЬНЕОЛОГІЧНИХ РЕСУРСІВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Бурич І.В.

Магістр другого року навчання факультету туризму та міжнародних комунікацій ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Чир Н.В.

к.геогр.н., доц., доцент кафедри туризму
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Мельник А.В.

к.геогр.н., доц., доцент кафедри туризму
Івано-Франківського національного університету нафти і газу

Становлення санаторно-курортного господарства на теренах Закарпаття має давню історію. Українські археологи стверджують, що цілющу воду із давніх купалень карпатської провінції Дакії постачали для знаті римських міст Подунав'я. Перші давньоукраїнські літописи згадують про популярність лікування на базі природних оздоровчих ресурсів краю у XII-XIII ст. серед жителів Київської Русі. Про використання в цю добу мінеральних джерел Карпатського регіону збереглося чимало археологічних доказів. Так, 1463 роком датуються перші згадки про те, що воду із мінеральних джерел Свалявщини у шкіряних міхах возили до дворів болгарських царів, імператорів

Візантії, королів Угорщини, а згодом до Московії царю Івану Грозному [4, с. 490].

У 1600 р. поблизу села Лумшори Перечинського району, приватними особами був організований лікувальний заклад, який у XVIII ст. почали називати «Курортом Лумшори» [1, с. 116]. Граф Шенборн Євген-Ервін – власник більшості мінеральних джерел Свалявщини, у 1715 р. направив до Відня (тодішньої столиці Австро-Угорської імперії) для аналізу мінеральні води Неліпинського і Сусківського джерел, але результати цих аналізів залишилися невідомими. У 1796 р., відомий вчений, Пауль Китайбел, почесний член Московського фізико-хімічного товариства і Петербурзького товариства лікарів та природознавців, професор хімії й ботаніки медичного факультету Угорського університету, вивчав хімічний склад мінеральних вод Закарпаття.

З середині XIX ст. мінеральні води Закарпаття стали відомі широку загалу жителів Європи. Так, в 1824 р. на міжнародній виставці мінеральна вода «Поляна купель» отримала свою першу золоту медаль і загальноєвропейське визнання кращої за смаковими якостями з мінеральних вод Старого Світу, а у 1855 р. отримала «Золотий диплом» на виставці у Парижі. Наприкінці XIX ст. австрійський граф Шенборн організував промисловий розлив і експорт свалявських вод до багатьох країн Європи, а також Австралії та США [3].

Наприкінці XVIII ст. поблизу поселення Міжгір'я (Волове) приватні підприємці відкрили водолікарню, де використовували вуглекислі мінеральні води для купалень. У 1900 р. після визначення хімічного складу мінеральних вод джерела «Сойми», цей район визнано курортною місцевістю, що впродовж 1910-1914 рр. зазнала піку свого розвитку і була зруйнована під час військових дій Першої світової війни.

У 1800 р. у селі Неліпино було відкрито Сваляво-Неліпинський курорт, який функціонував на базі двох мінеральних джерел: гідрокарбонатно-натрієвого з вмістом вуглекислоти (джерело «Стефанія») та аналогічного із вмістом заліза («Залізисте Джерело»). Власне, це був перший досить примітивний курорт з дерев'яною водолікарнею і кількома приміщеннями для

помешкань, готелем «Єлизавета». У 1887 році курорт значно розширився; було відкрито водолікарню на 24 ванни, житловий фонд складав 90 спальних кімнат. У 1907 р. він досягнув максимального розвитку – 130 кімнат. Під час першої світової війни значна частина курорту була теж знищена [2].

У 1826 р. на околиці поселення Свалява була збудована невелика водолікарня для мінеральних купалень. У 1856 р. лікарем Карловським був організований Свалявський лікувальний пансіонат (філіал курорту Неліпино), але він існував недовго і згодом був перетворений у цех для розливу мінеральних вод.

На базі сірководневого мінерального джерела у долині річки Синявки у 1832 р. спорудили для лікування ревматичних хворих примітивну водолікарню, а в 1873 р. водолікарню реконструювали й значно розширили. Згодом тут створили пансіонат, а район оголосили курортною місцевістю.

У 1890 р. в місті Ужгороді на базі вуглекислого залізного джерела діяла купальня «Квасна Вода», яка була побудована ще на початку XIX ст. Численні прояви вуглекислих вод у районі м. Ужгорода зафіксовані навіть на глибині 10-15 м при копанні колодязів населенням для водозабезпечення [1].

У середині XX ст. бальнеологічні ресурси області починають використовуватись системно в санаторіях «Синяк», «Поляна», «Шаян», «Верховина» та «Гірська Тиса». У 1965 р. прийняли своїх перших відвідувачів два нових санаторії – «Квітка полонини» та «Сонячне Закарпаття» у Свалявському районі, які функціонують і до сьогодні на базі мінеральних джерел типу «Боржомі».

Період розбудови інфраструктури лікувально-оздоровчого туризму на території Закарпатської області припав на той час, коли вона входила у склад Чехословаччини. Тоді й сформувались оздоровчі центри Свалявського, Мукачівського, Ужгородського, Берегівського районів. Однак, у міжвоєнний період виходи цілющих мінеральних джерел досліджуваної території не були затребувані в повній мірі, так як не могли конкурувати за транспортною

доступністю і розвитком інфраструктури з курортам Чехословаччини та Угорщини [1, с. 119].

Радянська політика була зорієнтована на масове оздоровлення населення, що і призвело до будівництва значної кількості лікувально-оздоровчих комплексів, які в майбутньому стали каркасом санаторно-курортного комплексу сучасної України.

На сучасному етапі в області налічується 62 основні родовища мінеральних вод, 400 виходів мінеральних вод різних за хімічним складом, що представлені 7 бальнеологічними групами та 30 типами із широким діапазоном лікувальних можливостей. В області наявні майже всі аналоги найвідоміших у світі мінеральних вод: гідро-карбонатні натрієві; гідро-карбонатні сульфідні; кальцієво-магнієві; сульфідні; миш'якові; кремнієві.

У цілому, питома вага родовищ мінеральних вод Закарпаття складає 5% від загального дебіту мінеральних вод України. За вмістом газів більшість з них (75%) – це вуглекислі води, які є аналогами таких відомих типів вод, як «Есентуки №7», «Боржомі», «Арзні», «Борсек» тощо. Наявні також сульфідні, метанові та радонові води, а також типу «Нафтуся». За вмістом мікроелементів в області є рідкісні мінеральні води (типу «Криниця», «Келечинська», «Сойминська») [4, с. 149]. Мінеральна вода «Поляна Квасівська» є унікальною і не має аналогу у світі.

Основні запаси термальних мінеральних вод у Закарпатті зосереджені в 33-х водопроявах. Із шести родовищ сьогодні найширше використовуються Берегівське, Боржавське, Іванівське, Косонське.

Раціональне використання бальнеоресурсів області науковцями пропонується здійснювати в межах 10 курортно-рекреаційних зон. У кожній з них наявні лікувальні, лікувально-оздоровчі та рекреаційні ресурси, які рекомендується використовувати для лікування, оздоровлення та відпочинку населення з використанням мережі лікувальних та туристичних закладів.

Мінеральні води джерел Закарпаття широко використовуються не тільки в лікувальних закладах. Вони розливаються підприємницькими структурами та

використовуються населенням як лікувальні або столові. На даний час розливаються і добре відомі споживачам далеко за межами області такі типи вод: «Поляна Купель», «Плосківська», «Поляна Квасова», «Лужанська», «Неліпинська», «Свалява», «Шаянська», «Рахівська», «Радванка».

Список літератури:

1. Габчак Н.Ф. Історія становлення та сучасний стан лікувально-оздоровчого туризму Закарпатської області / Н.Ф. Габчак // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія : Географія. – Тернопіль : СМП «Тайп» – №2 (39). – 2015. – С. 114 – 120.

2. Історія лікувального використання мінеральних вод Закарпаття. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lords-of-water.ucoz.ua/news/>

3. Коротка історія лікувального використання мінеральних вод Закарпаття [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kolyba.org.ua/all-zak/ZMinWod2.html>

4. Рутинський М.Й. Географія лікувально-оздоровчого туризму у Західному регіоні України на межі ХІХ-ХХ ст. / М.Й. Рутинський // Матеріали VII Міжнародної конференції «Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід» (4-6 жовтня 2013 р.). – Львів – Тернопіль. – 2013. – С. 487-493.